

בארה של תורה

מאוצרותיו של הרב ראובן גולן שליט"א
מח"ס "בארה של תורה", "רביד הזהב" על הל' שבת, ו"לפלגות ראובן" על הל' פסח ויו"ט

העלון יו"ל ע"י מוסדות "דרכי תורה" - רחובות

לע"נ יחיאל בן סעדיה שעירי ז"ל | גליה בת עובדיה אהרונז' ע"ה
אריאלה חיה בת אהובה רוזנפלד ע"ה | אביבה בת שושנה ישראלי ע"ה

גליזין 950

פרשת
נצבים וילך

דוא"ל להערות
ורשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com
051-8410805

ונעמד מול הניצים. לפתע, במקום לשאת דרשת תוכחה מלומדת, פרץ הרב בבכי תמרורים שזעזעו את כל הנוכחים. דקה השתתק באחת מול דמעותיו.

"רבותי!!", זעק הרב מקירות לבו הדואב, "דרש הצורך ימח שמו לא הבחין בגיא והריגה בין חסיד למתנגד, בין תלמיד חכם לפשוט. לכבשנים נשלחו כולם יחד, מאוחדים! אם במחנות המוות ידעו למות יחד באחדות, האם כאן בארץ החיים איננו מסוגלים לחיות יחד באחדות?!!".

הרבדים, שיצאו מלב דותח מכאב ואהבת ישראל, נכנסו כחץ אל לבבות הנוכחים. הדמעות בקהל החלו לזלו, הידיים ניגשו זה לזה, התחבקו ומחלו זה לזה בלב שלם. המחלוקת נפסקה באותו הרגע, והשלוש חזר לשכון בקהילה.

זהו בדיוק ה"קרבן והשלום" שעליו מדבר הזרע שמשון – הפיכת הפירוד לאחדות היא זו שמבשרה את הקרקע לגאולה וישועה.

למען חייו: מה קורה כשאדם מכין שחייו אינם חיים?

בפרשת נצבים אנו קוראים את ההבטחה הגדולה על התשובה: "ומל' ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיו" (דברים ל, ד).

הבטחה זו מעוררת שאלה עצומה, המובאת בספר "ערוגת הבושם" לרבי משה מחוסט, בשם הרה"ק רבי יהושע מבעלזא: הרי הכלל הידוע והמפורסם שגילו לנו חז"ל קובע כי "הכל בידי שמים חוץ מידאת שמים". אם ידאת שמים מסורה אך ורק בידי של האדם ועליו לעמוד עליה, כיצד התורה מבטיחה שהקב"ה "ימול את לבבנו" ויסיר את הערלה המונעת מאיתנו ליראה אותו?

מתוך הרה"ק מבעלזא יסוד נפלא: הפסוק שלנו מדבר על אדם שעושה חשבון נפש נוקב ומגלה שאין בו יראת שמים. גילוי זה גורם לו לקרן בחייו, שכן הוא מבין שחיים ללא יראת שמים אינם נחשבים לחיים כלל. הוא חש על בשדו את מאמרו חז"ל הקובע כי "רשעים בחייהם קרויים מתים".

במצב כזה, בקשתו ליראת שמים אינה בקשה רוחנית בלבד, אלא בקשה על עצם ה"חיים" שלו, שהרי זוהי כל חייתו. וכיון שהאדם מבקש "חיים", הקב"ה חורג כביכול ממידת "הכל בידי שמים" ומל בעצמו את לבב האדם, כדי לתת לו את אותם חיים.

משום כך הפסוק מסיים במילים "למען חיו" – כאשר בקשת היראה נובעת מכך שהיא החיים עצמם עבור האדם, הקב"ה נעתר לו ומעניק לו אותה.

רעיון זה שופך אור יקר על תפילתנו בעשרת ימי תשובה: "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים למענך אלקים חיים". כוונתנו בתפילה זו היא שאנו מבקשים חיים שבדם רצוננו יהיה לעשות את רצון קונו. אנו מתחננים שלא נכתב חלילה באותו ספר של אלו ש"בחייהם קרויים מתים", אלא מבקשים חיים אמיתיים של קרבת אלוקים.

את חשיבותה המכרעת של יראת השמים גם להשגת קניין תורה אמיתי, אפשר ללמוד מדבריו של החזון איש על הגאון רבי עקיבא איגר. העולם נוטה לחשוב שרבי עקיבא איגר הצליח לחבר את ספריו הגאונים רק בזכות כישורונותיו המיוחדים והגדולים שגולד עמם.

אך החזון איש העיד שהאמת אינה כן; היו בדורות ההם עוד בעלי כשרון וגאונים

מקיבוץ גלויות לקיבוץ לכבות: חידושו המאיר של ה"זרע שמשון"

בפרשת נצבים אנו קוראים את ההבטחה הגדולה על קיבוץ הגלויות: "אם יהיה נדבך בקצה השמים משם יקבץ ה' אלקיך ומשם יקח" (דברים ל, ד).

הגאון המקובל רבי שמשון חיים נחמני זצ"ל, בספרו "זרע שמשון", מתעכב על פסוק זה ומעלה שתי שאלות מדוקדקות: א. מדוע התורה מוסיפה את המילה "משם" שכביכול מיותרת תחבירית? שהרי די היה לכתוב: "אם יהיה נדבך בקצה השמים יקבץ ה' אלקיך". ב. מדוע פשד הכפילות בלשון הפסוק, האומר תחילה "יקבץ" ולאחר מכן חוזר ומוסיף "ומשם יקח"?

כדי ליישב זאת, חושף ה"זרע שמשון" יסוד רוחני עצום בתורת הגאולה. הוא מסביר כי ידוע שעם ישראל לא גלה מארצו אלא בעון שנאת חנם. הכלל הרוחני קובע שאי אפשר לזנוק קלוקל אלא מהשורש שלו. לכן, ישראל אינם יכולים להינצל מן הגלות בשום אופן, אלא רק כאשר ישירור שלום ואחדות אמיתית ביניהם.

רעיון זה נתמך בדברי הנביא הושע המדגיש את כוחה של האחדות: מצד אחד נכתב: "חבד עציבים אפרים הנח לו" (הושע ד, י"ז) – כלומר, כאשר עם ישראל מחוברים ומאוחדים יחד, אפילו אם הם חוטאים חלילה בעבודה זרה ("עציבים"), אין מידת הדין יכולה לפגוע בהם ויש להניח להם. מאידך גיסא, חורבן וגלות באים על פירוד, כפי שנאמר: "הלק לָפָם עֵתָה יִאֲשָׁמוּ" (הושע י, ב').

לאור זאת, ה"זרע שמשון" מבאר שהפסוק בפרשתנו אינו מתאר פעולה אחת של גאולה, אלא תהליך דו-שלבי ומדויק: השלב הראשון – "משם יקבץ"; זהו אינו קיבוץ גלויות פיזי, אלא קיבוץ לבבות. הקב"ה קודם כל יבדך אותנו בשלום, ויראנו שנדיה מקובצים ומאוחדים כאיש אחד בלב אחד. השלב השני – "ומשם יקח": רק מתוך אותו מצב טהור של "הקיבוץ והשלום" – דהיינו מתוך האחדות שתיווצר בינינו – יוכל הקב"ה לקחת אותנו פזית מן הגלות אל הגאולה השלמה. המילה "משם" אינה מציינת רק מקום גיאוגרפי ("בקצה השמים"), אלא מצב רוחני – מתוך אותו שלום, משם יקח!

לעיתים אנו מחפשים סגולות רחוקות ומעשים כבידים כדי לקרב את הגאולה, אך ה"זרע שמשון" מניח את המפתח לגאולה בתוך הבית שלנו, בקהילה ובחברה. השלב הראשון לגאולה הכלל עובר בוודאי האישי של כל אחד ואחת מאיתנו לחיבורו. בכל פעם שאנו מעבידים על מידותינו, מוחלים על כבודנו, ונמנעים ממחלוקת, אנו פועלים את ה"משם יקבץ" ומכניסים את הקרקע המיידית ל"משם יקח".

את כוחה העצום של האחדות כמשקל נגד למוראות הגלות ניתן לראות בסיפור המרטיט הבא:

הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, "הרב מפוניבז'", איבד בגיא והריגה בשואה הארורה את רוב משפחתו ותלמידיו.

באחד הימים, החמן הרב לקהילה שבה פרצה מחלוקת עזה, סוערת ומרה בין התושבים על ענייני הנהגה, כבוד וממון. המחלוקת איימה לקרוע את הקהילה לגזרים. נכנס הרב מפוניבז' לבית הכנסת העמוס מפה לפה, עלה על הבימה

סלמה בת חיים דהרי ע"ה
ראייה בת סלמה מלמד ע"ה
דאב בן שושנה ז"ל

רחל בת מרים דהרי ע"ה
מנוח בן אבנר דובן ז"ל
שמואל בן יהוא מלמד ז"ל

אליס עישה בת עלז מלול ע"ה
פלורנס בת שרה דהרי ע"ה
רחל בת מרים כהן ע"ה

אסתר בת רבקה דין ע"ה
מרים בת שלמה סליימן ע"ה
שושנה מוחן בת דין סלמי ע"ה

זוהרה בת חסן קרוה ע"ה
מרדכי אליהו מוקס בן מוסערה ז"ל
שלום בן חנניה אהרונז' ע"ה

ל ע י ו י מ ש

דוגמתו, אך הם לא זכו לחדש חידושים לאמיתיה של תורה כמותו, מכיוון שחסרה להם ידאת השמים של הגרע"א. תורתו של רבי עקיבא אינה יצאה לאור העולם רק בזכות הצירוף של כישרונותיו יחד עם ידאת השמים העצומה שלו.

מכאן אנו למדים שרק על ידי מידת הידאה זוכה האדם לתורה, וכפי שהתבאר בדברי הרה"ק מבעלזא – אדם שעושה חשבון נפש ומבין שללא ידאה אין לו חיים ואין לו תורה, מתוך כך הוא יזכה שהקב"ה ימול את לבבו.

סוד הצעד הראשון: מדוע ה' מחכה ל"חזקו ואמצו" שלנו?

בפרשה אנו קוראים על ההכנות למעבר הדיסטורי של נהד הירדן והכניסה בפרשת וילך אנו קוראים את ציוויו המהדהד של משה רבנו לעם ישראל רגעים לפני הכניסה לארץ: "חזקו ואמצו אל תיראו ואל תערצו מפניהם, כי ה' אלקיך הוא נהלך עמך לא ירפך ולא יעזבך" (דברים לא, ו).

לכאורה, הפסוק טומן בחובו סתירה פנימית הדרושה יישוב. בספרו "מליץ יושר", מעורר הגאון רבי ראובן מלמד [שהיה ר"מ בשיבת פוניבז' דקטנה] תמידה מתבקשת: אם דקב"ה מבטיח שהוא הולך עמנו, ואף מתחייב "לא ירפך ולא יעזבך" – הרי שהישיעה מובטחת ומוחלטת. אם כן, לשם מה נדרשת מאיתנו עבודה כה מאומצת של "חזקו ואמצו"? מדוע עלינו להתאמץ שלא לירא ושלא לערז, אם ממילא ריבוננו של עולם אוחז בידיו?

משיב על כך בעל ה"מליץ יושר" בשמו של רבו הגדול, מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינסקי, תשובה שהיא יסוד גדול בעבודת ה': זהו סדר מהלך הדברים בעולם. הבטחת ה' "לא ירפך ולא יעזבך" איננה מגיעה בחלל ריק. מצד האדם קיים הכרח מוחלט לעשות את הצעד הראשון. רק כאשר האדם יוזם, מתאמץ, ומתחזק באמונה ובביטחון ("חזקו ואמצו") – רק אז, ועל ידי כך, הוא פותח את הצינור שדרכו חלה ההבטחה האלוהית שה' לא יעזבו.

המשגיח מעתיק יסוד עצום זה גם לעבודת הימים הנוראים. בראש השנה, רבים ניגשים ליום הדין בחשש וברצון פסיבי "לשרוד" את המשפט. אך האמת היא, שכדי לזכות בדין, חלה חובה על האדם לקבל על עצמו מיומנות את עול המשפט. עליו לרצות שישפטו אותו, מתוך הבנה שזוהו משפט צדק של מלך אורב המבקש לטוהר אותו. רק כאשר האדם מתעורר מעצמו לקבל את הדין – רק אז הוא יזכה באמת למשפט האמת ולדומי שמים.

אנו נמצאים בפתחו של יום הדין. הנטייה הטבעית של בשר ודם היא להמתין שהישיעה, הכפרה והרחמים ינחתו עלינו מלמעלה. רעיון זה מפרשת וילך קודא לנו להתעוררות ולעשייה. דקב"ה עומד ומחכה לדאות את ה"חזקו ואמצו" שלנו – את דקבלה דקטנה, את הצעד הראשון שלנו לקראתו, את ההסכמה הפנימית שלנו להמליך אותו עלינו.

אם נדע להתייבב לפנינו ולומר: "ריבוננו של עולם, אני רוצה את המשפט שלך, אני מקבל על עצמי את הדין כי אני יודע שהוא לטובתי" – התעוררות זו עצמה היא המפתח לכך שיקיים בנו "לא ירפך ולא יעזבך", ונזכה להיכתב ולהיחתם לחיים טובים ולשלום.

האבא שמסתתר בתחפושת של דוב: מבט מעמיק על "ואנכי הסתר אסתיר" (דברים לא, יח)

"וְאֲנִי הִסְתֵּר אֶסְתִּיר פָּנַי" (דברים לא, יח)

בני ישראל נצטוו: "וזהו ביום אשר תעברו את הירדן... והקמת לך אבנים גדולות מילים אלו, המנבאות את תקופות החושך והגלות של עם ישראל, מעוררות בנו לעיתים קרובות תחושת מועקה וריחוק. אנו שואלים את עצמנו: היכן נמצא הקדוש ברוך הוא ברגעי הקושי? האם הוא חלילה עזב אותנו?

בספרו המופלא 'תפארת שמשון', לוקח אותנו הגאון הרב שמשון פינקוס למסע עמוק אל תוך המושג "הסתר פנים", ומגלה לנו אמת מפתיעה ומחממת לב: המחיצה אינה באה להרחיק – היא נועדה לאפשר קירבה.

בהבנה השטחית של העולם, מחיצה היא כלי של הפרדה, ריחוק וגבולות. אך מי שמתבונן בעומק הדברים מגלה שההיפך הוא הנכון. דווקא המחיצה היא זו

שמאפשרת את המפגש וההתקרבות.

חשבו, למשל, על המחיצה בבית הכנסת המבדילה בין עזרת הגברים לעזרת הנשים. האם מטרתה להרחיק את הנשים החוצה? חלילה וחם! בדיוק להפך: לולא המחיצה, מטעמי קדושה וצניעות, היו הנשים נאלצות להישאר בביתן. המחיצה היא זו שיוצרת עבורן את המרחב המקודש, ומאפשרת להן לבוא, להתפלל, לשמוע קריאת תורה ולזהות חלק בלתי נפרד מדקדילה. המחיצה לא באה להרחיק – היא באה לקרב!

ההבנה הזו שופכת אור חדש על האופן שבו הקדוש ברוך הוא מתגלה בעולם.

במעמד הר סיני, רגע השיא של המפגש בין השכינה לעם ישראל, התורה מתארת מציאות של חושך, ענן וערפל: "ויהי סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש" (שמות יט, יח). גם כשבנה שלמה המלך את בית המקדש, מקום משכן השכינה, הוא הכריז: "ה' אִמָּר לְשֹׁכֵן בְּעֶרְפִּי" (מלכים א' ח, יב).

מדוע המפגש עם הבורא תמיד עטוף במסכים ומחיצות של ערפל ועשן?

התשובה פשוטה ועמוקה: הקדוש ברוך הוא הוא "אש אוכלת". אפילו השמש – שהיא רק אחד השמשות הקטנים של הבורא, ואשר גדולה פי 370 מכדור הארץ – לו הייתה מתקרבת אליו במעט, כל העולם כולו היה נשרף כהרף עין מעוצמת החום הנורא. כיצד, אם כן, יכולים בני אנוש שוכני בשר ודם לעמוד מול אורו האינוסופי של מלך מלכי המלכים?

לשם כך העמיד הקדוש ברוך הוא מחיצות של "חושך, ענן וערפל". הן לא נועדו להצוץ בינינו לבין אור פני מלך חיים, אלא להיפך – הן משמשות כ"מסך" המאפשר לנו לשרוד את הגילוי, לעמוד בטווחות ולזהות מזו השכינה מבלי להישרף.

כאשר עם ישראל חוטא, והקדוש הישיר נפגם, הקדוש ברוך הוא כביכול אומר לנו: "במצב הנוכחי אינכם יכולים לדאות את פניי ישירות. לכן, אלבש מחיצה בתוך מחיצה – ואנוכי הסתר אסתיר פני" – אך דעו לכם, שאני נמצא שם, ממש מאחורי המסכים הללו. חפשו אותי שם".

על כך אומר הגביא ירמיהו במגילת איכה מילים קשות ומבדילות לכאורה: "דב אֶרֶב הוא לִי" (איכה ג, י). כיצד ניתן לדמות את דקב"ה הרוחני והחנני לדוב טורף ומפחיד? ודאי בספר בית אלקים להמב"ט מובא שתמיד יש להמשיך את דקב"ה אך ורק במשלים של כבוד.

על כך מביא הרב פינקוס משל נפלא:

ביום הפורים העלוי, יצא אב המשפחה מהבית, ולאחר מספר דקות חזר כשהוא לבוש בתחפושת מבדילה של דוב גדול. בנו הקטן, שלא ידע את אביו, נתקף בבהלה עצומה, החל לצרח ולברוח לחדרו. ראתה זאת האם, ניגשה אל הילד המבוועת ולחשה על אחנו: "אל תפחד. תסתכל טוב בעיניים של הדוב... זה אבא שלך!". ברגע שהבין הילד את האמת, השתנה הכל. הפחד נעלם כלא היה. הילד רץ היישר אל זרועותיו של ה"דוב" המפחיד, חיבק אותו בחזקה וקרא בצחוק: "אבא! תציל אותי מהדוב!".

כך בדיוק קורה לנו בחיים. לפעמים הצרות, הקשיים ואידועי החיים נראים לנו כמו "דוב" מאיים שבה לכלותנו. אנו נבהלים ומרגישים שהשם יתברך הסתיר פניו מאיתנו. אך התורה לוחשת לנו באוזן: "אל תפחדו, זה אבא שלכם שמחופש שם!".

המסר המעשי והעוצמתי שעולה מדבריו של הרב פינקוס הוא קריאת כיוון לכל אורח מאיתנו, ובמיוחד ברגעי התמודדות: המחיצה אינה קיר חוסם, היא הזמנה לחיפוש ולקשר עמוק יותר.

כאשר אנו חווים "הסתר פנים" – בין אם זה בבדיאות, בפרנסה, בחינוך הילדים או בקשיים אישיים – עלינו לזכור שדקושי הוא רק התחפושת. מאחורי המחיצה הוא עומד אבא שבשמים, שמחכה שנהנה אותו.

במקום לברוח מה"דוב", עלינו לרוץ אליו. לתפוס כביכול בבגדי התחפושת, להתפלל מעומק הלב ולומר: "ריבוננו של עולם, אני יודע שזה אתה שם מאחורי המחיצה! אבא, תציל אותי ותתגלה אליי!". ברגע שיהודי מבין שההסתרה היא רק כלי שנועד לעורר אותו לקרוא לאביו, המחיצות נשורות מאליהן, והאור הגדול של דקב"ה מתגלה במלוא רחמיו וחסדיו.

רשימת השיעורים של הרב ראובן מלמד שליט"א בבחינה "דרכי תורה"

ימים א' ג' ד' – הלכות כשרות המטבח (לאחר ערבית בצאת הכוכבים)

יום שלישי | "סמיכת הבר" | הלכות איסור והיתר | 20:30-21:30

יום רביעי | טוהר בית וזכף הלכה למעשה | הלכות שבת | 20:30-21:30

יום חמישי | שיהיה על פירשת השבוע | 17:20-18:00

שבת קודש | גמרא "מסכת מגילה" | 16:15-17:00

שבת קודש | הלכות שבת | 17:00-17:30

שבת קודש | אור החיים הקר' | כ-20 דקות לפני צאת השבת

שיעורי הרב ראובן מלמד במגוון נושאים

ב"קול הלשון" בטל' 0733-71-81-56

שזתפות בזיכרי הרבים של "בארה של תורה"!

הסות שבועית בלעדי: הקרשה הגיליון מולו לברכה,

להפארה או עילוי נשמה 250 ש"ח.

הקרשה אישית (במסגרת ייעודית): 50 ש"ח.

לפרטים ניתן להתקשר או לשלוח הודעה לטל' - 053-4514677